

ACC. N:R. 4470 *Obs! 3 sid.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Småland. Upptecknat av: Karl Svensson
Härad: Sunnerbo. Adress: Ivla, Hamneda.
Socken: Pjätteryd. Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1935. Född år _____ i _____

Uppteckningen rör Tjärbränning i äldre tid. s. 1

Tjärbränning i gryta / s. 3

Skriv endast på denna sida!

*10 blad
15 ftr*

Bmäland
Pymcabo

4470

Gyph 25 Karl Stenbom
Tola Hamada

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

Pjätteryd 1935
Tillverkning av Trätjära. förekom i
stor utsträckning inom orten i
äldre tid. Ända till senare delen
av 1800 talet var Tjärbränningen ett
ganska vanligt förvärfvarsarbete bland
den fattige arbetareklassen. Det fanns
många män (i synnerhet gamla)
som uteslutande sysslade med Tjär-
bränning och hade detta arbete som
yrke. Dessa personer kallades
"Tjärbrännare" eller "Tjägabba".
I Pjätteryds församling tillverka-
des en sådan mängd Tjära och
beck (bek) att ingen av ortens
böcknar kunde mäta sig med
denne. Pjätterydsborna fingo även
håra öknamnet "bekängla" (fäsk.

Mellan Pjötterydsborna och Götterydsborna rådde fiendskap, och dessa senare voro uppkörsmän till ähnammets ifråga. Pjötterydsborna blevo dock ej svaret, skyldiga: Ty de kallade Götterydsborna "böla"; och då de båda grannförsamlingarnas ungdom möttes vid dansstillsättningar eller dyli. hördes ropen "böla" och "bekångla" o så var slagmålet i full gång. Pjötterydsborna kunde dock bära sitt ähnamn med heder, vilket ej kunde sägas om Götterydsborna vilka fingo beta "böla" därför att en Götterydsbo stulit en "böl" — ben. på snäp (Tjur.) Den tjära som tillackerha-

des för försäljning förslades till
de märbelägna städerna, eller bring-
fördes i hemarten för nyttring.
Innan socknen förbrukades en
ansenlig mängd tjära. Dels skul-
le vagnar (vagnar) redskap och dyli-
"Tjäras" dels ingick tjära som
medicin för vissa djursjukdo-
mar. Då tjärbränningen skedde
i större skala, anordnade man
stora milar, men då man brän-
de som man sade till "husbehov"
hade man endast små anord-
ningar kallad "Tjäärännne"
Jag skall här beskriva en gam-
mal "Tjäärännne" och hur brän-
ningen tillgick. Tjäärännnen

var oftast förlagt till ett "stain-
rea" (d. v. s. stenräs). Men utvalde
en flat sten, som hade en mågar-
lunda jämn yta, och placerade den
på en sockel av mindre ste-
nar, på så sätt att den flata ste-
nen kom att hålla mot den öpp-
ning som fanns under stenens
främre del. Bränningen tillgick
på följande sätt: "Tjåven" som även
kallades "foitene" och "Tjåve" (en
speciell beteckning för kädig fur-
ved i själva trädstockarna, var
"fletjåve") huggs i små klövar, kal-
lade "Tjåjta", "kæetjåjta" och ned-
sättes i en större jämgryta.
Klövarna sättes rätt upp- och

fotografi No-1. och
avhöjgs så, att de
ej kom att stå
över grytkanten.

Då man satt ned
så många klavar
man kunde, tog
man små, kilpa-
miga klavar, vilka
man med en kom-
mare indrev mel-
lan de större kla-
varna. - Se fotografi

No-2. i nästa sida. Detta senare ar-
bete kallades "kjiila" eller "penna"
grytan. Hela arbetet med vedens
placering i grytan betecknades

med "sät i grytan"
Då detta arbete var
utfört, lades grytan
på stenen, på så
sätt att botten
kom uppåt. Nu
skulle grytan
"kläinas", vilket
betydder på så sätt
att man lade lera
runt grytans kan-
ter, så att "då ble
tätt av grytan.

De lera gjorde man en liten
tunnel över den fjära i stenen
där tjäran skulle rinna. Tunneln
gick från grytkanten till stenen

Skriv endast på denna sida!

ytterkant-de foto. 3.

Då man hade

"klämt" in grytan.

Satte man en sten
mitt på den plats
där tjäran skulle
rinna ut. Denne
sten hölls uppe
medelst en trä-
stör. På ett visat
avstånd från gry-
tan, lade man en
liten mur runt

densamma: detta för att veden skul-
le "styra se" då man eldade. Då allt
så grytan var iordning, lade man
ved på och omkring densamma.

Samt "Tjällnade. Se fotografi nr 4.

De grytan
blev riktigt
varm. Började
Tjären rinna
med i en
"Tjällspann"
eller "Tjällbo-
le" som stod
under sten-
höllen. Den

Tjära som kom först, var tunn och
vattenhaltig, men den som kom
sist, var tjock och värdefull.
Under tiden som Tjärbränningen
varade, fick en person skjuta elden
och se efter att Tjären ej "tvärl"

Skriv endast på denna sida!

Fätningen med lera runt grytan
hanter fick göras omsorgsfullt.
Ty det minsta lilla hål kunde
göra att veden i grytan fattade
eld. "Doi fe lä va vana ve att".
Då Tjären kallat något, slog
man bort det sk. "Tjäärannöt"
(Tjäärattnet), vilket dock i vissa
fall användes ex. till Tjärning en
späntak.

Tjærtillverkningen har så gott
som helt upphört inom
sacken. Dock förekommer
att man på en sådan primitiv
Tjärbränna. Tillverkar sitt be-
hov av Tjäre. Detta förekommer
dock på mycket enstaka

Stället. Den Tjäckbränna sam-
fatet visar, finnes på min
faderns gård, och för brukar
på denna bränna. Tillverks
den Tjära kan behövas. Brännan
är uppförd av min farfar.
Tjären kinner: Se foto N:o 5

